PETREA IRINCIUC

NOI MĂRTURII DOCUMENTARE DESPRE DESCENDENȚII FAMILIEI AL.I.CUZA

Informațiilor privitoare la genealogia familiei Cuza, consemnate în istoriografia românească, li se adaugă o mărturie documentară ce a parvenit de curând în patrimoniul Muzeului memorial "A.I.Cuza" de la Ruginoasa.

Este vorba de o "declarație" olografă, autentificată şi prin semnăturile a doi martori, prezentată în copie xerox, făcută de Fabius Laiter, rezident la Clamort-Franța, în ianuarie 1994.[1]

Dăm mai jos textul acestui document care, prin coroborare cu alte surse documentare, poate servi la o mai bună cunoaştere a descendenților domnitorului Al.I.Cuza.

"Je souisigne Fabius Laiter en jouissance de la plénitude de toutes mes facultes declare ce qui suit:

Je suis né à Ruginoasa en Roumanie en Février 1879.J'ai toujours su par les déclarations formelles de ma mère Iliana Cojocariu, que jé suis fils du Prince Dimitri Couza , qui vivait au château des Couza à Dombrovitza, commune de Rouginoasa, et non le fils de Lupu ou Lupul qui a vécu maritalement avec elle.

J'ai du reste été, pendant mon enfance, l'objet d'attentions spéciales de la part du Prince Dimitri Couza. Je devais selon sa volonté être élevé dans son château avec mon frère ainé Ion et ma soeur Iliana (en francais Jean et Hélène) qui s'y trouvaient dèjà,quand la mort prématurée du Prince a empêché cette volonté d'etre mise a exécution.Pendant toute ma vie en Roumanie j'ai ignoré que ma filiation avait été reconnu d'une façon formelle par le Prince.

En 1927 ou 1928 environ j'ai recu à Clarmont, lieu de ma résidence à cette époque, la visite d'un roumain qui me dit avoir à me faire d'importantes déclarations. Cet homme faisait à ce moment en France un stage d'etudes de droit et son père était notaire à Piatra ou Piatra Neamțu (ou aux environs).

Dans l'étude de son père il avait pu voir le testament du Prince Dimitri Couza.J'ai appris par lui qu'à sa mort (aux environs de 1885) le Prince avait légué tous ses biens à ses trois enfants naturels qu'il avait eus avec ma mère Iliana Cojocariu, à savoir mon frère Ion, ma soeur Iliana (déja nommés) et moi même.

L'usufruit de cet héritage restait à sa mère adoptive veuve du Prince Alexandre Ion Couza.Pour favoriser son petit fils préferé Ion, qui demerait au château à la mort du prince, la Domnitza Hélène Couza avait gardé secret le testament de son fils jusqu' à sa mort. Celle-ci étant survennue, les biens laissés par le Prince Dimitri Couza revenaient donc à ses trois enfants naturels Ion, Iliana et moi même.Iliana était morte vers l'âge de quatorze ans et pour hériter de la totalité des biens Ion fit établier (toujours d'après les declarations du fils du notaire) un faux acte me déclarant disparu ou décédé.

---

[1] Mulțumim şi pe această cale doamnei Hélène Laiter care, îndeplinindu-şi o datorie morală față de tatăl său, Fabius Laiter, a donat acest document muzeului nostru.

https://biblioteca-digitala.ro www.muzeul-moldova.ro

Ce roumain me donna par écrit le nom et l'adresse de son père, notaire changé de l'éxécution du testament.J'ai malheureusement oublié et égaré ce nom et cette adresse. Il me dit que pour faire valoir mes droits je devais aller en Roumanie et poursuivre mon frère ainé Ion, qui m'avait fait porter disparu ou décédé.

Ces poursuites auraient nécessité une somme assez considérable que je ne possédais pas à cette èpoque, et j'ai remis à plus tard la possibilité de faire valoir mes droits.Les circonstances et ma situation durant ces derniers années ne m'ont pas permies d'entamer cette action. Actuellement me sentant pres de la fin de ma vie, j'ai tenu à déclarer devant temoins ce qui précède afin de donner à mes enfants la possibilité de faire valoir leurs droits materiels et moraux.

Je déclare d'une facon formelle revenu digner pour moi-même et mes enfants tous les droits et avantages qui leur ont été confirmés par la volonté de mon père, clairment exprimée dans son testament, et je désire qu'il soit procédé sans retard à l'introduction d'une action devant les tribunaux compétents pour leur permettre d'entrer en possesion de la part d'heritageme revenant de droit et dont j'ai été frustré, et pour eux de porter le nom auqueul ils ont droit.

Cette action doit prévoir la possibilité de rechercher la culpabilité de mon frère Ion et de tiers, coupables par une manoeuvre frauduleuse et un faux de m'avoir fait porter disparu où dècèdé au moment ou l'héritage de mon père Dimitri Couza aurait dû étre normalement partagé entre mon frère et moi.

Je laisse par ailleurs, à mes enfants un récit détaillé et circonstancié des évênements qui ont en bien dans ma jeunesse et jusqu' à mon arrivée en France, ainsi que les noms de personnes m'ayant connu en Roumanie et en France, de facon à leurs faciliter les démarches qu'ils entreprendront selon ma volonté et de concert avec moi, aussi bien de mon vivant qu'après ma mort. Je précise dés maintenant:

1) que la date officielle de ma naissance (15 Fevrier 1879) porteé sur mon état-civil, n'est peut-être pas la date réelle de ma naissance.L'absence de registres officiells à Ruginoasa à cette époque, ou la négligence de ma mère me laissent un doute à ce sujet.

2) Le nom que je porte n'est pas un nom de famille, mais un surnom donné par des Allemands a un de mes frères uterins nommé Lupu qui travaillait pour eux en qualité de conducteur dans une exploitation forestière.Ces derniers l'appelaient "Leiter" (conducteur ou chef en Allemand).Ce nom fut adopté ensuite par les autre enfants de ma mère et par ma mère elle-même Iliana Cojocariu, qui se faisait appeler sur la fin de sa vie Iliana Leiter. En arrivant en France en 1909 et á la suite de diverses transcriptios mon nom s'est francisé en Laiter."

Ecrit dans má dictée en pleine possession de mes facultes pelu et approuve

le dix janvier 1944

SS. Fabius Laiter

Je, sousigné .....Vincent, 55 rue Emmanuel Sarty à Clamort, notifie avoir vu monsieur Laiter dicté et signer cette declaration,
janvier 1944

LS. indescifrabil

Je sousigné Gaston de Luneley...., 71 Quai D'Orsay à Paris, notifie avoir vu Monsieur Laiter dicté et signer cette declaration, 10 janvier 1944.

LS. indescifrabil

https://biblioteca-digitala.ro www.cimec.ro / www.muzeul-moldova.ro

Iată traducerea acestei declarații-testament:

"Eu subsemnatul Fabius Laiter, bucurându-mă de plenitudinea tuturor facultăților declar ceea ce urmează: Sunt născut la Ruginoasa, în România, în februarie 1879. Am ştiut dintotdeauna din declarațiile formale ale mamei mele Iliana Cojocariu, că sunt fiul prințului Dimitrie Cuza, care a trăit la castelul lui Alexandru Ioan Cuza, la Dumbrăvița, comuna Ruginoasa şi că nu sunt fiul lui Lupu sau Lupul, care a trăit căsătorit cu ea.În rest am fost în timpul copilăriei mele, obiectul atențiilor speciale din partea prințului Dimitrie Cuza.Trebuia, după voința sa, să fiu crescut în castelul său împreună cu fratele meu mai mare, Ion şi cu sora mea Iliana, care se aflau deja acolo, când moartea prematură a prințului a împiedicat acest plan de a fi pus în aplicare.

În timpul întregii mele vieți petrecute în România, n-am ştiut faptul că filiația mea fusese recunoscută într-un mod formal de către prinț.

În 1927 sau 1928, am primit la Clamort, locul reşedinței mele în acel timp, vizita unui român care mi-a spus că are să-mi facă o importantă declarație. Acest om făcea în acel moment în Franța un stagiu de studii în drept şi tatăl său era notar la Piatra sau Piatra Neamț (sau în împrejurimi).

În dosarele tatălui său, el a putut să vadă Testamentul prințului Dimitrie Cuza. Am ştiut prin el că la moartea sa survenită în 1885 sau 1888, prințul lăsase moştenire toate bunurile sale celor trei copii naturali ai săi pe care i-a avut cu Iliana Cojocariu, aşa cum se ştie: fratele meu Ion, surorii mele Iliana şi mie însumi.Uzufructul acestei moşteniri rămânea mamei sale adoptive, văduva prințului Alexandru Ioan Cuza.

Pentru a favoriza pe micuțul ei preferat, Ion, care rămânea în castel la moartea prințului, domnița Elena Cuza, a păstrat secretul testamentului fiului său până la moartea acestuia. Aceasta survenind, bunurile lăsate de prințul Dimitrie Cuza, reveneau deci celor trei copii ai săi naturali: Ion, Iliana şi eu însumi.Iliana murise la vârsta de 14 ani, iar pentru a moşteni totalitatea bunurilor înscrise în testament, Ion a făcut un fals în acte (aşa cum a declarat însuşi fiul notarului), declarându-mă dispărut sau mort.

Acest român mi-a dat în scris numele şi adresa tatălui său, notar însărcinat cu executarea testamentului.Din nenorocire am uitat şi am pierdut acest nume şi această adresă.El mi-a spus că pentru ca drepturile mele să devină valabile, trebuie să merg în România şi să-l urmăresc pe fratele meu mai mare, Ion, care m-a dat dispărut sau decedat. Aceste demersuri însă, necesitau o sumă considerabilă de bani pe care eu nu-i posedam în acel timp şi am amânat pentru mai târziu posibilitatea de a intra în drepturile mele.Împrejurările, precum şi situația în care m-am găsit în ultimii ani, nu mi-au permis să mă ating de această problemă.

Actualmente, simțindu-mă aproape de sfârşitul vieții mele, am ținut să declar în fața martorilor ceea ce urmează, pentru a da copiilor mei posibilitatea de a-şi obține drepturile lor materiale şi morale.

Declar într-un mod formal că vreau să revendic pentru mine însumi cât şi pentru copiii mei toate drepturile şi avantajele care le-au fost conferite prin voința tatălui meu, atât de clar exprimate în testamentul său şi doresc să se procedeze fără întârziere la introducerea unei acțiuni înaintate tribunalelor competente pentru a le permite să intre în posesiunea unei părți din moştenirea ce le revine de drept şi de care eu am fost frustrat şi pentru ca ei să poarte numele la care au dreptul.

Această acțiune trebuie să prevadă posibilitatea de a regăsi culpabilitatea fratelui meu Ion şi a altora ce se fac vinovați de o manevră frauduloasă şi de un fals în a mă declara mort sau dispărut într-un moment în care moştenirea tatălui meu Dimitrie Cuza ar fi trebuit să fie împărțită între fratele meu şi mine.

Las de altfel copiilor mei o descriere detailată a împrejurimilor şi a evenimentelor care au avut loc din tinerețea mea şi până la sosirea mea în Franța, ca şi numele persoanelor care

https://biblioteca-digitala.ro www.dacoro.ro www.muzeul-moldovei.ro

m-au cunoscut în România şi în Franța, pentru ca să le faciliteze demersurile ce le vor întreprinde după voința mea şi față de mine, atât în timpul vieții mele cât şi după moartea mea. Precizez astfel:

1) Că data oficială a naşterii mele (15 februarie 1879), aflată pe actul meu de stare civilă, nu este, poate, data reală a naşterii mele.Absența registrelor de stare civilă la Ruginoasa în acest timp sau neglijența mamei mele, îmi lasă o îndoială cu privire la acest subiect.

2) Numele pe care-l port , nu este nume de familie, ci o poreclă dată de nemți unuia din frații mei, numiți Lupu şi care lucrau pentru ei în calitate de conductor într-o exploatare forestieră.Pe acesta din urmă îl numeau "Leiter" (conductor sau şef în germană).Acest nume fu adoptat apoi şi de către alți copii ai mamei mele şi chiar de către mama mea însăşi, Iliana Cojocariu, care s-a numit spre sfârşitul vieții sale Iliana Leiter.

La sosirea mea în Franța, în 1909, şi în urma diverselor transcrieri, numele meu s-a francizat în "Laiter".

Scris după dictarea mea în plină posesiune a facultăților şi în cunoştință,

10 ianuarie 1944

L.S.Fabius Laiter

Eu subsemnatul ..... Vincent, 55 rue Emmmanuel Sarty-Clarmont, notific că am văzut că domnul Laiter, a dictat şi a semnat această declarație, ianuarie 1944,

L.S. indescifrabil

Eu subsemnatul Gaston de Luneley .... 71 Quai D'Orsay a 9 Paris notific că am văzut că domnul Laiter a dictat singur această declarație, 10 ianuarie 1944.

L.S. Indescifrabil

https://biblioteca-digitala.ro www.cimec.ro / www.muzeul-moldova.ro